

Krzyczkowski, Henryk

Pruszkowskie wydawnictwa prasowe w okresie międzywojennym

Przegląd Pruszkowski nr 1, 31-70

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bardzo szczególne warunki, w których realizowane były badania przesądziły o tym, że w odczuciu zdecydowanej większości naszych rozmówców ludzie są dla siebie nieżyczliwi (65⁰/₀ odpowiedzi), nieuprzejmi (56⁰/₀ odpowiedzi) i są mniej skłonni do wzajemnej pomocy niż kiedyś. 21⁰/₀ osób twierdzi, że ludzie w ogóle sobie nie pomagają.

Mimo zdecydowanie negatywnej oceny kultury współzycia społecznego liczba osób, które są pesymistami co do możliwości liczenia na pomoc innych jest znacznie mniejsza. Wpłynął na to fakt, że w ocenie życzliwości i uprzejmości ludzkiej mówiono głównie o nieznanym z ulicy. Koledzy z pracy oraz grupy sąsiedzkie i rodzinne były oceniane znacznie pozytywniej.

HENRYK KRZYCZKOWSKI

PRUSZKOWSKIE WYDAWNICTWA PRASOWE W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

W dniu 1 stycznia 1916 roku, okupacyjne władze niemieckie utworzyły miasto Pruszków.

Nowo utworzone miasto liczyło 8.578 mieszkańców. Budowane bez żadnego planu, posiadało kilkanaście ulic o gęstej zabudowie. Pozostałe domy stały porozrzucane wzdłuż polnych dróg. Tylko jedna ulica posiadała bruk — „kocie łby” — nierówno ułożone kamienie. Reszta przedstawiała żałosny widok. Ulice były nieoświetlone. Ciemności nocne rozjaśniała poświata księżycowa, lub okna mieszkań oświetlonych naftowymi lampami. W mieście nie było żadnej kanalizacji. Wzdłuż głównych ulic: Starowiejskiej, nazwanej później ulicą Kościuszki i Warszawskiej — Bolesława Prusa, biegł wyłożony kamieniami rów; którym do Utraty ściekały nieczystości wylewane przez fabryki i mieszkańców pobliskich domów. Ulewne deszcze oczyszczały ten głęboki rynsztok, splukując wszystko. Tragedia zaczynała się przy pierwszych mrozach.

W nowo utworzonym mieście panował głód. Brak było opału.

Ludzie nie mieli pracy. Z fabryk pozostały tylko mury. Maszyny, urządzenia i surowce wywiezione w głąb Rosji. Ewakuowano także pracowników.

Lata okupacji niemieckiej były latami wielkiego głodu, ale zarazem okresem intensywnego przygotowywania się do walki o niepodległość Polski. Do działających w ukryciu partii

politycznych i organizacji patriotycznych, w lutym 1916 roku dołączyła Polska Organizacja Wojskowa, a w roku 1917 rozpoczęło działalność „Towarzystwo Krajoznawcze”. Prezesem został dr Józef Handelsman, ze szpitala w Tworkach. Na wygłaszane przez wybitnych uczonych odczyty, tematem których była ziemia ojczysta, jej historia i kultura, przychodziło zawsze ponad 100 osób.

Kończyła się pierwsza wojna światowa. Kolejno rozpadały się trzy zaborcze mocarstwa. Po wielu latach niewoli powstała niepodległa Polska. Miasto Pruszków rozpoczynało, w swej krótkiej historii, nowy okres.

W dniu 11 listopada 1918 r. P.O.W. rozbroiło niemiecki garnizon. Oddano tylko kilka strzałów w powietrze. Nie było rannych, ani zabitych. Żołnierze niemieccy prosili o jak najszybsze odesłanie do Reichu.

Wolność narazie nie rozwiązywała niczego. Ludzie byli niedokarmieni, głodni, schorowani i zdemoralizowani długą wojną. Nieczynna była kolej. Puste i ogołocone stały hale fabryczne. Dla uruchomienia produkcji brak było maszyn, surowców i opału. Jednakże życie codzienne miasta przebiegało w jakimś odurzeniu odzyskaną wolnością, od której oczekiwano zlikwidowania wszystkich bolączek, usunięcia trudności i przybliżenia wolnym Polakom — jasnej przyszłości. Tylko ta nadzieja pozwalała znosić cierpliwie brak pracy, szalejącą drożyznę oraz wielkie braki w zaopatrzeniu w żywność i artykuły pierwszej potrzeby.

W dniu 3 grudnia 1918 r. P.O.W. przekazała władzę w mieście cywilnej administracji i rozpoczął urządowanie Magistrat. Powoli wracało życie do miasta. Uruchamiano szkoły. Z radością witano każdy przejeżdżający przez Pruszków pociąg. Przystąpiono do odbudowy fabryk. Wrócili dawni mieszkańcy, rozrzućeni wojną po całej Europie. Nadchodziły pierwsze transporty pomocy amerykańskiej. Worki mąki i kasz, skrzynie smalcu, mleko skondensowane, puszki konserw, tran dla dzieci, buty i ubrania. W maju 1919 r. już 15.436 osób korzystało z katek żywnościowych.

W tych naprawdę ciężkich czasach, w tak bardzo zaniebanym i ubogim Pruszkowie, znaleźli się ludzie, mocno związani uczuciowo z miastem, którzy postanowili wydawać pismo poświęcone sprawom dla nich najważniejszym — rozwojowi miasta i poprawienie losu jego mieszkańców.

W lata pokoju i niepodległości wkraczano z głęboką wiarą w moc słowa drukowanego i z wielkim przekonaniem o potęgę prasy.

Czasopisma, zapoczątkowane w 1919 roku „Głosem Prusz-

kowa", wychodziły przez całe międzywojenne dwudziestolecie, z przerwami spowodowanymi wojną (lata 1920—22), lub trudnościami finansowymi (r. 1933). Dzisiaj, po pół wieku, są one, w moim przekonaniu, najlepszym dokumentem życia i rozwoju miasta, zamierzeń i czynów, sukcesów i klęsk ludzi żyjących wtedy w Pruszkowie, najwierniejszym obrazem tamtego świata, tak niespodziewanie i bezpowrotnie zniszczonego przez wrześnieją klęskę i lata późniejsze.

Korzystając z tych źródeł należy uwzględnić kilka faktów:

1. nie można już dotrzeć do wszystkich numerów tych czasopism,
2. czasopisma nie były kroniką życia codziennego mieszkańców. Notowały tylko niektóre wydarzenia i podawały swoje komentarze,
3. istniała pewna zależność od firm dających ogłoszenia, gdyż czasopisma, przy dość małych nakładach, nie były finansowo samowystarczalne,
4. czasopisma te służyły przekazywaniu wiadomości „z dołu do góry”, od rządzonych do rządzących, dla tego stosunkowo mało jest w nich informacji o sukcesach i osiągnięciach władz miejskich,
5. wydawcy byli związani z t.zw. „prawicą społeczną” i obraz życia w mieście widzimy ich oczyma,
6. nigdy już nie poznamy różnych zakulisowych działań, intryg i rozgrywek, osobistych animozji wydawców i nie będziemy mogli bezstronnie ustosunkować się do wielu spraw i opisywanych wydarzeń.

Przed omówieniem czasopism, należy przedstawić krótką historię pruszkowskich drukarni. Na początku lat dwudziestych, w lokalu przy ul. Klonowej (obecnie Daszyńskiego) nr 22, uruchomiono pierwszy w Pruszkowie zakład drukarski. Była to spółka z organiczną odpowiedzialnością „Pierwsza Pruszkowska Drukarnia. Kierownikiem był Bergman. Niestety, nikt już nie potrafił podać dokładnych danych o uruchomieniu, o parku maszynowym, stanie zatrudnienia i przebiegu likwidacji. Z druków przechowywanych przez różne osoby wiadomo, że wykonywano tam ogłoszenia miejskie, ulotki reklamowe, druki biurowe i nekrologi. Drukowano także w pewnym okresie „Echo Pruszkowskie”. Wydaje się, że drukarnia została zlikwidowana w styczniu 1927 r., gdyż nr 2 r. V. „Echa Pruszkowskiego” z dnia 2.02.1927 r. był już drukowany w drukarni Stefana Słoniewskiego przy ul. Bol. Prusa nr 32. Drukarnia ta, w początku grudnia 1927 roku przeniosła się do

nowego lokalu przy ul. Cedrowej (obecnie Obrońców Pokoju) nr 14. Po kilku latach zmieniono nazwę na „Powszechna”. W drukarni zatrudniono składacza, maszynistę, odbieracza i dwie osoby do prac pomocniczych. Właściciel spełniał funkcje kierownika.

Wyposażenie drukarni to maszyna płaska, pedał dociskowy i maszyny introligatorskie. Poza drukami akcydensowymi wykonywano we własnej introligatorni pudełka z nadrukami dla fabryki ołówków „St. Majewski”. Na skutek panującego kryzysu gospodarczego i małej operatywności właściciela, drukarnia ogłosiła upadłość na początku 1931 r.

Po kilku miesiącach, za sumę 15.000 zł. kupili drukarnię — znani działacze społeczni Józef i Franciszek Kwasiborscy, oraz Stefan Szepe, poligraf z wieloletnią praktyką. Pracowano narazie w dawnym lokalu przy ul. Cedrowej 14 wykonując zamówienia Magistratu, Elektrowni oraz osób prywatnych.

W roku 1933 drukarnię przeniesiono do nowo wzniesionego budynku przy ul. Sobieskiego nr 12, zmieniając nazwę na „Drukarnia Społeczna”. Powiększono park maszynowy, gdyż przybywało nowych klientów. Rozpoczęto też druk katolickich wydawnictw, kalendarzy itp. Drukowano także zamiejscowe czasopisma i okolicznościowe jednodniówki pruszkowskich organizacji. W roku 1936 zmieniono nazwę na Zakłady Drukarskie „Znicz”, zaś ze spółki wystąpił Stefan Szepe, otwierając własną drukarnię w Warszawie. Od tego czasu drukarnię „Znicz” prowadził Franciszek Kwasiborski, uruchamiając w Warszawie kantor firmowy i skład materiałów piśmiennych.

Pierwszym czasopismem wychodzącym w Pruszkowie w okresie międzywojennym był „Głos Pruszkowa”, dwutygodnik poświęcony sprawom Pruszkowa i okolic. Redaktorem był Józef Kwasiborski, a wydawcą „Koło Młodzieży przy Towarzystwie Krajoznawczym w Pruszkowie”.

Stron 12 do 18. Format 35×26 cm. Cena od 80 fenigów do 1 marki, 25 fenigów za nr 19. Wydawany był w formie maszynopisu, powielany w Zakładach Graficznych B. A. Bukaty Warszawa. Pierwszy numer wyszedł z druku na początku 1919 roku. Numer 7—8 w dn. 20.07.1919 r. nr 19 w dn. 20.02. 1920 r. Wydano tylko 20 numerów „Głosu Pruszkowa” gdyż nadchodziły miesiące walk o granice państwa i pióra zamieniono na karabiny.

W zbiorach prywatnych tego czasopisma nie spotkałem. W Bibliotece Narodowej nr kat. P-20307 z r. 1919 nr 9—10 i 13 do 17, z r. 1920 nr 19. W Bibliotece Uniwersytetu War-

szawskiego nr kat. 030040, z r. 1919 od nr 7 do 17, z r. 1920 nr 18 i 19.

Autorem większości artykułów był Józef Kwasiborski „JK”, „Ciwis”. Stali współpracownicy to: Jan Szczepkowski „JS”, „Bicz”, Stanisław Wolfram „SW” i „WS”, Józef Rozenowicz „JR”, „Joter”. Nie udało się ustalić kto krył się za pseudonimami „RL” i „Ferraus”.

Dla zainteresowanych podaje tematy które poruszał „Głos Pruszkowa”. Oto tytuły ważniejszych notatek i krótkie streszczenia. niektórych artykułów:

GŁOS PRUSZKOWA

Nr 7 z dnia 20.07.1919 r.

„JR” przeprowadził wywiad z p. Gise o stanie szkolnictwa w Pruszkowie. W sześciu szkołach jest 26 klas, nie przewiduje się otwarcia szkoły średniej. Brak lokalu, nie ma uczniów i nauczycieli.

W mieście powstają dwie kooperatywy (sklepy spółdzielcze). Biuro policji (posterunek) otworzone przy ul. Cedrowej. Niebezpieczna kąpiel w Utracie. Kąpiąc się w rzece utonął młody strażak. Nie otrzymano węgla — bo brak wagonów. Odbył się wiec rodzicielski z okazji zakończenia roku szkolnego. Z inicjatywy straży ogniowej urządzono „wianki” nad Utratą. Do miasta zjechała kompania „hallerczyków” i kwateruje w „Blaszance”.

Nr 11 z dnia 7.09.1919 r.

Zaopatrzenie miasta w artykuły spożywcze na kartki jest bardzo złe. Brak węgla. Rada Miejska podjęła decyzję aby przeciwdziałać niepokojąco zwiększającej się ilości szynków. Kwesta uliczna na pomoc obrońcom Śląska. Odbyło się posiedzenie Komitetu Uruchomienia Fabryk.

Nr 12 z dnia 21.09.1919 r.

„JK” o harcerstwie. Przed wojną była drużyna męska. Należy jak najszybciej pomóc harcerstwu. Niech idą tam najbardziej uczciwi ludzie. Szkoła w Żbikowie Kościelnym: wszystkie cztery oddziały mieszczą się w jednej izbie. Nauczyciel prowadzi jednocześnie lekcje z wszystkimi dziećmi. Należy jak najszybciej poprawić te warunki. Trudności finansowe: Magistrat musi pożyczyć pieniądze od prywatnych osób. Prezesem Rady Miejskiej Opiekuńczej jest Zenon Rutkowski. Nowa „sala tańców” powstała na Żbikowie w domu Kubickiego.

Nr 13—14 październik 1919 r.

Powstało „Towarzystwo Opieki nad Dziećmi”. Jest 32 członków. Uruchomiono 6 ochronek (przedszkoli) dla 250 dzieci, które są bezpla-

tnie żywione. Z darów Polaków z Ameryki otrzymano 1.000 kg mąki pszennej, pewną ilość konserw mięsnych i 1728 puszek mleka skondensowanego. Sprawy szkolne. Szkoły są przepełnione. Brakuje nauczycieli. Trudno się poruszać po mieście. Ulice nie brukowane. Brak oświetlenia. Tragiczna sytuacja ludzi pracy. Sprawy elektryczności; wszyscy skazani na słabe napięcie. Opracowano plan budowy elektrowni o mocy 1.000 kW/godz. Trwają prace przy odbudowie stacji kolejowej. O konieczności oświetlenia „czarnej drogi” i budowie mostu dla pieszych na Utracie (była tylko kładka). W sali kina „Oaza” (przy ul. Stalowej) odbył się koncert. Wystąpił m.in. 40 osobowy chór kolejarzy. 13.10.1919 r. zmarł Antoni hr. Potulicki, znany działacz społeczny.

Nr 15 z dnia 9.11.1919 r.

„W rocznicę — w I rocznicę odzyskania niepodległości. Nie ukończono szosy z Warszawy do Pruszkowa. Brak czterokilometrowego odcinka pomiędzy Utratą (Piastów) a Pruszkowem. Rada Miejska Opiekunicza prowadzi 10 ochronek i szpitalik dla dzieci. Uruchomiono szwalnię dla robienia ubrań i bielizny dla dzieci. Rząd skierował do Pruszkowa 1.000 sierot z ziem na Wschodzie. Dla tych dzieci, na schroniska „Bursy” wynajęto kilkanaście domów. Rada Miejska działa bardzo źle. należy ją zreorganizować lub wybrać nową. Brak chleba, cukru, opału na zimę. Ulice miasta brudne, podwórza cuchnące, rzeźnia nie kontrolowana, rzeźnicy biją bydło pokątnie. Mosty dziurawe, drogi i ulice w fatalnym stanie.

Nr 16 z dnia 30.11.1919 r.

Rada Miasta Pruszkowa ogłasza konkurs na herb miasta. Burmistrzem został Karol Olędzki. Nikt mu nie zazdrości. Kasa miejska jest pusta, a wydatki ogromne. Wznosi się budynek elektrowni. Rozpocznie się przenoszenie przemysłu z Warszawy do Pruszkowa. Konieczność opracowania planu miasta i powołania specjalnego urzędnika do nadzoru budowlanego. Konieczność ułożenia chodników i brukowania jezdni. Koperatywa kolejarska liczy 900 członków i prowadzi dwa sklepy. W końcu listopada szkoły były nie czynne. Gdy nadeszły pierwsze mrozy — zabrakło opału. Odbywa się zbiórka odzieży dla żołnierzy. Ks. Edward Tyszka objął parafię pruszkowską jako proboszcz.

Nr 17 z dnia 15.12.1919 r.

Zaczęto nakładać kary za brud w domach i na podwórkach. Trwają przerwy w dostawach prądu. Dnia 7.12.1919 r. odbył się w „Błaszance” wiec sprawozdawczy posłów sejmowych na temat działalności delegacji polskiej na Konferencję Pokojową w Paryżu. Przemawiali posłowie Marylski, Majewski i Gdyk. W czasie wiecu odbyła się manifestacja robotników z PPS wysuwających na czoło sprawy aprowizacji i bezrobocia.

Nr 18 z dnia 1.01.1920 r.

Artykuł wstępny: „Rozważania Noworoczne”. ...a jednak tak źle nie jest. Polska w ciągu tego roku rozwinęła się niesłychanie. Zorganizowano milionową armię, uruchomiono koleje w całym państwie, poczta i telegraf funkcjonują prawidłowo, rozszerzono granice państwa, stworzono lotnictwo, uruchomiono całe sieci szkół powszechnych, funkcjonuje 18 szkół wyższych, zorganizowano skuteczną walkę z epidemiami...” W czytelni pruszkowskiej odbyło się zebranie 27 osób z inteligencji pruszkowskiej. Przewodziła pani doktorowa Wolframowa, która od roku 1906 opiekowała się biblioteką. Obecni postanowili złożyć się na kupno nowych książek, naprawę zniszczonych, opłacenie remontu pomieszczeń. W szpitalu w Tworkach uruchomiono wieczorowe kursy pielęgniarstwa. Odbywają się stałe kontrole urzędu do walki z lichwą i spekulacją. Nadal, jak za czasów niemieckich, trwa kradzież węgla z wagonów. W dniu 13.12.1919 r. na przejeździe w Żbikowie strażnik pociągu zastrzelił mężczyznę który zrzucił węgiel z wagonu. Uruchomiono szpital powiatowy. Pracują tam lekarze Alojzy Fitkał i Konrad Bagdach.

Nr 19 z dnia 22.02.1920 r.

Artykuł wstępny; „Zajęcie Pomorza”. 5.01.1920 r. w wyniku kontroli Min. Spraw Wewn. rozwiązało Radę Miejską. Nowe wybory naznaczono na 11.02.1920 r. Istnieje potrzeba doboru najlepszych ludzi.

Razem wydano 20 numerów „Głosu Pruszkowa”. Nadchodziły miesiące w których nie było czasu na pisanie artykułów. A później przyszły ciężkie powojenne lata.

Dopiero na wiosnę 1923 r. zaczęło wychodzić następne pismo — „Echo Pruszkowskie”.

Niepodległość już trochę okrzepła — pięć lat miało od rozbrajania Niemców. Życie w mieście stabilizowało się. Niestety zaniedbania w gospodarce miejskiej były tak wielkie, że odrobienie zacofania wymagało wielu lat.

Powstawała nowa fabryka; „Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki”. Z za oceanu przyjeżdżało coraz więcej robotników — akcjonariuszy, którzy chcieli pracować w starym kraju, odbudowywać z wojennych zniszczeń swoją odzyskaną ojczyznę i uczyć ludzi innego, lepszego życia.

ECHO PRUSZKOWSKIE

„Echo Pruszkowskie” dwutygodnik poświęcony sprawom Pruszkowa i okolic. Redaktor: dr Konrad Bogdach. Wydawca: Piotr Kukliński. Adres redakcji i administracji: Pruszków ul. Piękna 3 (mieszkanie doktora Bogdacha). Format 30×20 cm. Stron 8 do 12. Cena nr 1 r. I

Roczniki „Echa Pruszkowskiego”, niekompletne, zachowały się w Bibliotece Narodowej nr katalogu „P.33138”. Poszczególne egzemplarze spotkać można u osób prywatnych. Współpracownicy „Echa Pruszkowskiego”:

dr Konrad Bagdach „Dr” „B”

Marian Fuchs „MF”

Marian Józefowicz „JM” „MJ” „K” „Andrzej Kleks”

Aleksander Kamiński „AK”

Piotr Kukliński „PK”

Józef Kwasiborski „JK”, „J”, „Jotka”, „Ciwis”

Franciszek Kwasiborski „FK”

Izabella Pabudzińska

Jan Szczepkowski „S”, „S. Chrzan-Crzanowski”.

W roku 1928 w zespole redakcyjnym nastąpiło jakieś wielkie „trzęsienie ziemi”. Urwała się współpraca z Józefem i Franciszkiem Kwasiborskimi, odeszli także inni współpracownicy. Zbyt wielu było niezadowolonych, a każdy z nich miał dużo do powiedzenia i doszło do tego, że w 1928 roku poza „Echem Pruszkowskim” ukazały się trzy inne czasopisma.

1.01.1928 r. zaczął wychodzić „Dzwon Zbikowa”

6.10.1928 r. rozpoczął krótki żywot „Tygodnik Pruszkowski”

28.10.1928 r. znowu wyszedł „Głos Pruszkowa”, pod inną redakcją, ale przy stałej współpracy Franciszka i Józefa Kwasiborskich, oraz Stefana Szepe.

ECHO PRUSZKOWSKIE

Wracając do „Echa Pruszkowskiego” podaję tytuły niektórych notatek i krótkie streszczenia ciekawszych artykułów:

Nr 1 z dnia 3.05.1923 r.

Budżet m. Pruszkowa; 65,4% wpływów to podatek od lokali — rozchody to wydatki osobowe 21,0%, oświata i kultura 33%, bezpieczeństwo 4,9%, opieka społeczna 1,1%. Otwarcie biblioteki przy ul. Kościuszki. Trwają roboty przy budowie kościoła w Pruszkowie. Odbudowa Warsztatów Kolejowych. Przymus szkolny dla dzieci ur. 1916 r. Powstaje Sp. Akc. budowy kolei elektrycznej EKD. Zebranie Tow. Pom. Szkolnej w sprawie budowy gmachu gimnazjum im. T. Zana.

Nr 2 z dnia 30.05.1923 r.

„O park miejski” „JK” domaga się urządzenia parku miejskiego w „Anielinie”. Nowy rozkład PKP przewiduje po 25 pociągów do i z Warszawy. 2.05.1923 r. przez Pruszków przejeżdżał marsz. Foch. Na dworcu kolejowym zebrały się delegacje ze sztandarami. Orkiestra dęta Straży Pożarnej odegrała „Marsylianę”.

Nr 3 z dnia 3.06.1923 r.

Rada Miejska zaciągnęła pożyczkę na budowę wytwórni betonów. Produkować się będzie kręgi studzienne, płyty chodnikowe i rury dla skanalizowania pierwszej ulicy — Bolesława Prusa. Ze sportu: o konieczności budowy boiska piłki nożnej. Jest 6 klubów piłkarskich i ani jednego boiska. Mecze rozgrywa się na łąkach.

Nr 4 z dnia 17.06.1923 r.

„O komunikację w mieście” „JK” o chodniki i brukowanie ulic. „Zdrowotność” „DR” potrzeby miasta: szpital, przychodnie, przytułek, kąpielisko, studnie. Wybuchł strajk pracowników fabryki fajansu. Ze sportu: w dniu 3.06.1923 r. odbył się bieg uliczny. W tym samym dniu odbyło się w Pruszkowie 5 meczów piłki nożnej.

Nr 5 z dnia 1.07.1923 r.

Tow. Ognisk Dziecięcych zorganizowało kolonie letnie dla 600 dzieci, zaangażowano 12 wychowawców. Odbyła się uroczystość „wianków” nad Utratą, grała orkiestra strażacka.

Nr 6 z dnia 15.07.1923 r.

„Zdrowie publiczne” „Dr” o szczepieniach ochronnych. Zwyżka cen biletów kolejowych. Przydział cukru dla miasta 50 worków po 100 kg sprzedawano po 1 kg. na rodzinę, w sklepach kooperatyw „Samopomoc” i „Siła”.

Nr 7 z dnia 5.08.1923 r.

„Pijana ulica” „Dr” O wielkiej pladze pijaństwa.

Nr 8 z dnia 19.08.1923 r.

„Z wędrowek po Pruszkowie” „JS” Rada Opiekuńcza i domy dla sierot. Sprawa uruchomienia Sądu Grodzkiego w Pruszkowie. Ponad 1000 spraw czeka na rozpatrzenie. O szosę Warszawa—Pruszków „JK”. Szosę z Warszawy wybudowano tylko do Utraty (Piastów), nie wybrukowano czterokilometrowego odcinka. Położono chodniki na ulicy Kościuszki i Bol. Prusa.

Nr 9 z dnia 3.09.1923 r.

„Czarna droga” — nadal zaniedbana. „Roboty brukarskie na 3-go Maja”. Likwidacja potajemnych szynków. Ze sportu: Najlepsi na boisku bracia Wypijewscy. Utworzono Związek Drużyn Piłki Nożnej w Pruszkowie. W skład Rady wchodzi kapitanowie ośmiu drużyn.

Nr 10 z dnia 9.09.1923 r.

O budowie kościoła w Pruszkowie.

Nr 12 z dnia 21.10.1923 r.

Bezpieczeństwo publiczne „JK”. Brak nocnych dozorców. Poświęcenie odbudowanych pawilonów fabryki ołówków „JK”. „Braki komunikacyjne” o konieczności poprawienia dróg i chodników. Plany budowy sanatorium przeciwgruźliczego na polach między Komorowem i Helenowem.

Nr 13 z dnia 18.11.1923 r.

„Falszywy krok” — przeciwko samowoli miejscowej policji.

Nr 14 z dnia 9.12.1923 r.

Stojące wody — o konieczności osuszenia bagnisk nad Utratą. Wywiad z komendantem posterunku policji Podgórkim. Poświęcenie pruszkowskiego kościoła.

Nr 1 z dnia 10.02.1924 r.

„Samorząd i Zdrowie” „Dr”. Powszechne nauczanie w Pruszkowie. Karnawał w Pruszkowie.

Nr 2 z dnia 2.03.1924 r.

Otwarcie oddziału położniczego. „Sokół” w Pruszkowie „St. Chrzan”. Powstanie „Stowarzyszenia Inteligencji w Pruszkowie”.

Nr 4 z dnia 13.04.1924 r.

„Niepotrzebne okrucieństwo” — o wściekłości. Psy pogryzły wiele osób, 1 dziecko zmarło. O trudnościach Straży Pożarnej. Przedstawienia i koncerty w Pruszkowie. O numerację domów.

Nr 5 z dnia 3.05.1924 r.

O gmach dla gimnazjum Zana. Wprowadzenie nowej waluty — złotówki.

Nr 6 z dnia 18.05.1924 r.

„Wiosenne rozmyślenia” — o wykupienie parku „Anielin”. O nieporządkach na żbikowskim cmentarzu „JK”. 1.05.1924 r. otwarcie boiska piłki nożnej przy fabryce „Stowarzyszenia Mechaników”.

Nr 7 z dnia 1.06.1924 r.

Historia kościoła w Zbikowie. „Po wojnie” Irena Hoeckówna — o działalności RGO w Pruszkowie (Autorka była nauczycielką. W kilka lat później, jako Irena Zarzycka zasłynęła powieścią „Dzikuska”. Kilka wydań. Film z Marią Malicką).

Nr 8 z dnia 15.06.1924 r.

O zabronienie kąpieli w Utracie, do której sphywają nieczystości. Park „Anielin” otworzył swoje podwoje. Walka z trychnią.

Nr 9 z dnia 6.7.1924 r.

Regulacja Utraty. Brukowanie ulic Kościuszki i Komorowskiej. Budowa mostu na Utracie. Zbiorowe zatrucie 81 dzieci ze schroniska RGO. Jedno zmarło. Ze sportu: KS „Placówka” zorganizował pierwszy wyścig szosowy cyklistów z Pruszkowa.

Nr 10 z dnia 20.07.1924 r.

„St. Majewski i Ska” — historia fabryki. „Bezrobocie” „JK” liczba bezrobotnych z rodzinami sięga 1.200 osób. Konieczność wykonania planów miasta. O miejsce w szkołach dla wszystkich dzieci. Roboty miejskie: Most na Utracie. Bruk Krótka i 3-go Maja. Chodniki: Cedrova i Szopena. Wiec bezrobotnych w parku Bergsona. Żądano pracy i zasiłków.

Nr 11 z dnia 3.08.1924 r.

Regulacja Utraty. Rozpoczęcie robót publicznych — najlepszą pomocą dla bezrobotnych, 130 zarejestrowanych bezrobotnych.

Nr 12 z dnia 17.08.1924 r.

Uruchomienie maszyn w elektrowni 4.08.1924 r. Wiece w sprawie bezrobocia i Kasy Chorych.

Nr 15 z dnia 5.10.1924 r.

Najważniejsze potrzeby miasta „JK” — szkoły, studnia, porządkowanie ulic, oświetlenie. Budżet miasta na r. 1924 — 240.000 zł. Uroczystości harcerskie w V rocznicę powstania I Pruszk. Druż. Harc. RGO otwiera kino „Ergos” przy ul. Stalowej 3.

Nr 16 z dnia 19.10.1924 r.

O potrzebie budowy gimnazjum.

Nr 17 z dnia 2.11.1924 r.

Zwłoki Henryka Sienkiewicza 26.10. przejeżdżały przez Pruszków. Regulacja drogi do Tworek. Regulacją ulic i numeracja domów na Żbikowie. „Ursus” — w amerykańskim tempie powstaje w Czechowicach pierwsza polska fabryka samochodów.

Nr 18 z dnia 16.11.1924 r.

Szosa z Warszawy ukończona.

Nr 19 z dnia 7.12.1924 r.

Sąd Pokoju w Pruszkowie.

Nr 1 z dnia 4.01.1925 r.

Rada Miejska: Zaangażowanie lekarza weterynarii do rzeźni. Urząd Pocztowy: coraz więcej ludności, należy zwiększyć personel z 1 do 3 osób.

Nr 3 z dnia 1.02.1925 r.

EKD zatrudnia przy wykopach blisko 300 osób.

Nr 4 z dnia 12.02.1925 r.

Lokaut w fabryce fajansu „JK”.

Nr 5 z dnia 8.03.1925 r.

„Przed budżetem” „JK” jak rozdzielić przewidziane wpływy 400.000,—. 1.03.1925 r. w sali „Ergos” odbył się pierwszy w Pruszkowie publiczny „radiokoncert”. Strajk w fabryce Mechaników. Ze straży pożarnej: nabyto dwie kłaczki za sumę 475 zł., aby umożliwić szybszy wyjazd do pożaru.

Nr 6 z dnia 19.04.1925 r.

Fabryki zanieczyszczają miasto. O regulacji Utraty i odprowadzenie ścieków. Epidemia odry — 200 osób chorych.

Nr 9 z dnia 3.05.1925 r.

„Nareszcie” „JK” o bankructwie Erenreicha. Rejestracja bezrobotnych — „JK” — 600 osób bez pracy.

Nr 10 z dnia 25.05.1925 r.

Konkurs na zmianę nazwy Utrata. Wybrano nazwę Piastów.

Nr 11 z dnia 7.06.1925 r.

Nowy komendant hufca Z.H.P. podharcemistrz Aleksander Kamiński. Nowy rozkład jazdy przewiduje po 35 pociągów do i z Warszawy.

Nr 12 z dnia 12.07.1925 r.

Wotum nieufności dla Magistratu. Pierwsi absolwenci Szkoły Mechaników. Bank dla Handlu i Przemysłu otworzył swój oddział w Pruszkowie. Dyrektorem został znany działacz społeczny Zenon Rutkowski.

Nr 13 z dnia 9.08.1925 r.

„Sokół” przejął park ks.ks. Emerytów. O most na Utracie koło Tworek. Wakacje dla dzieci z Pruszkowa w Otwocku, 125 dzieci. Posterunek policji przeniesiony na ul. Niecałą 5. Układanie chodników na 3-go Maja i Kraszewskiego. Bruk na Przejazdowej.

Nr 1 z dnia 1.11.1926 r.

Pożar w fabryce Ultramaryny. Czytelnia miejska liczy 3700 książek. Codziennie wymiana 100 książek. Dzieci z Gdańska na wakacjach w Pruszkowie.

Nr 2 z dnia 21.11.1926 r.

O pruszkowskiej straży pożarnej. Rozkład jazdy z r. 1866, jeździły dwa pociągi z Warszawy 6.00 i 2.00 p.poł. z Pruszkowa 8.25 i 2.58 p.poł.

Nr 3 z dnia 12.12.1926 r.

Budowa mostu na ul. Pęcickiej nad EKD.

Nr 4 z dnia 26.12.1926 r.

„O nową placówkę wychowawczą” „MF” — o szkołę dla dzieci opóźnionych w rozwoju.

Nr 1 z dnia 16.01.1927 r.

O pałacyku Potulickich. Wizyta prez Mościckiego w Pruszkowie.

Nr 2 z dnia 2.02.1927 r.

Po wyborach do Rady Miejskiej. Zwycięstwo PPS-Lewicy.

Nr 3 z dnia 20.02.1927 r.

Zmarł Aleksander Zawadzki, mieszkaniec Pruszkowa, działacz polityczny i społeczny. „Ojciec Prokop”. Jeden z organizatorów „Ligi Narodowej” i „Macierzy Szkolnej”. W r. 1912 w porozumieniu z J. Piłsudskim konspiracyjnie wydaje pisma „Niepodległość” i „Polska”. Unieważnienie wyborów do Rady Miejskiej.

Nr 4 z dnia 20.03.1927 r.

Manifestacja bezrobotnych. Brukowanie ul. Bol. Prusa do Ceramicznej.

Nr 7 z dnia 15.05.1927r.

Bank Kredytowy Gospodarstwa Społecznego w Pruszkowie. Walne zebranie. Zenon Rutkowski — dyrektorem. Dzieci polskie z Niemiec na koloniach w Pruszkowie. Bruk i chodnik na ul. Sienkiewicza.

Nr 9 z dnia 19.06.1927 r.

Ponowne wybory do Rady Miejskiej. Przejazd zwłok J. Słowackiego z Warszawy do Krakowa.

Nr 11 z dnia 4.09.1927 r.

Burmistrzem zostaje Józef Cichecki, wiceburmistrzem — St. Berent, ławnikami: Br. Kopp, A. Wysocki i J. Kwasiborski. Zakończenie prac przy budowie EKD. Sprowadzono z Anglii 20 wagonów motorowych i 20 przyczepnych.

Nr 12 z dnia 18.09.1927 r.

„Po nowym torze”, pierwszy przejazd kolejki EKD.

Nr 13 z dnia 2.10.1927 r.

„Z ulicy Stalowej” o wyglądzie i zaniedbaniach ulicy Stalowej.

Nr 18 z dnia 18.12.1927 r.

Otwarcie kina „Znicz”.

Nr 1 z dnia 8.01.1928 r.

O braku dojazdu i chodników do przystanku EKD. „Znaczenie prohibicji”, „WM” — na wniosek Rady Miejskiej ma odbyć się w dniu 13.03.1928 r. głosowanie o wprowadzenie prohibicji. Rozkład jazdy EKD po 14 pociągów do Warszawy i z powrotem.

Nr 4 z dnia 19.02.1928 r.

Komunikacja w mieście. Po okresie mrozów ulice zamieniły się w trzęsawiska.

Nr 6 z dnia 18.03.1928 r.

„Po wyborach” omówienie wyników wyborów do Rady Miejskiej. Sprawa gmachu dla gimnazjum.

Nr 10 z dnia 20.05.1928 r.

„Ameryka” — o pomocy rodaków z Ameryki.

Nr 11 z dnia 3.06.1928 r.

Plebiscyt antyalkoholowy.

Nr 12 z dnia 17.06.1928 r.

„Podkowa Leśna” — o nowej miejscowości letniskowej. Lekkoatletyczne mistrzostwa Pruszkowa.

Nr 16 z dnia 19.08.1928 r.

Wybory burmistrza. Otwarcie szkoły handlowej. Strajk w fabryce Ehrenreicha.

Nr 2—3 z dnia 2.02.1929 r.

Prohibicja w Pruszkowie.

Nr 4 z dnia 17.02.1929 r.

Sprawa budowy szkoły dla opóźnionych w rozwoju dzieci.

Nr 4 z dnia 21.04.1929 r.

O zdobieniu balkonów. „Nieco z przedwojennych wspomnień” Jan Szczepkowski. Jak powstała w Pruszkowie Straż Ogniowa.

Nr 12 z dnia 23.06.1929 r.

Tryumf Straży Ochotniczej z Pruszkowa — zdobyła I miejsce na ogólnokrajowych zawodach w Poznaniu.

Nr 16 z dnia 8.09.1929 r.

Nasi radiopajęczarze. Zabójcze smrody — skutki braku kanalizacji. Magistrat wydał zarządzenie nakazujące kąpiącym się i opalającym nad Utratą używanie kostiumów kąpielowych. Policja ma spisywać protokoły.

Nakład początkowo wynosił 500 egz., od nr 4 z 1932 został zmniejszony do 400 egz. Pismo rozpoczął wydawać proboszcz parafii ks. prał. Tadeusz Czechowski, dobierając sobie do współpracy w redakcji Franciszka Kwasiborskiego i J. Kostewicza. „Dzwon Żbikowa” drukowano w drukarniach pruszkowskich. Po śmierci ks. T. Czechowskiego od nr 1 z r. 1929 pismo redagował i wydawał nowy proboszcz ks. Franciszek Dyżewski. Do stałych współpracowników należeli: dr Teodor Bagdach, ks. prefekt Aleksander Kamiński, Fr. Kwasiborski, Jan Szczepkowski, Stefan Szepe, Czesław Zbyszyński oraz liczni członkowie stowarzyszeń katolickich działających przy parafii żbikowskiej.

Pismo było niewysokiego lotu. Poświęcone sprawom parafii, omawiało święta kościelne, poruszało różne tematy religijne, naświetlało w duchu katolickim bieżące wydarzenia polityczne i społeczne.

Umieszczano opisy akademii, wycieczek i pielgrzymek, ogłoszenia o chrzcinach, ślubach i pogrzebach. Większość artykułów wycodziła spod pióra proboszcza. Był on także autorem licznych wierszy. Wiersze były proste i naiwne, z poezją niewiele miały wspólnego, ale trafiały do wiernych tej na pół wiejskiej parafii, jako strofy rymowane.

W latach pięćdziesiątych, jeszcze za życia ks. Fr. Dyżewskiego, wikariuszem był autentyczny poeta, ks. Jan Twardowski. Pisał wtedy w „Tygodniku Powszechnym” — „...wiejska parafio moja, pocieszny Żbikowie...”.

„Dzwon Żbikowa” został raz skonfiskowany, co wywołało dużą i zrozumiałą sensację. W numerze 3 z marca 1939 r. ukazał się artykuł ks. Fr. Dyżewskiego „Chrystus między łotrami”, nawiązujący do niedawnej śmierci papieża Piusa XI i wydarzeń politycznych w Europie. „Dzwon Żbikowa” zachował się prawie w komplecie, łącznie ze skonfiskowanym artykułem w Bibliotece Narodowej: P.21091.

W roku 1928 zjawiono się w prasie pruszkowskiej nowe nazwisko; Marian Józefowicz. Zaczyna pisać w „Echu Pruszkowskim” żartobliwe felietony „Radosne i ponure”. Píše także okolicznościowe wiersze. Jako „Andrzej Kleks” rozpisuje się na tematy fabryk pruszkowskich i ich właścicieli. W tych artykułach są same pochlebstwa. Wychwala pruszkowski Bank i jego dyrektora Zenona Rutkowskiego. W nr 7 z dnia 9.09.1928 r. występuje przeciwko strajkującym robotnikom „Fajansowej”. I na tym kończy się współpraca z „Echem Pruszkowskim”, a M. Józefowicz zakłada swój „Tygodnik Pruszkowski”. Jeśli mam wierzyć tym moim rozmówcom, którzy widzieli w dyrektorze Rutkowskim ofiarę szajki aferzystów, to należy przyjąć, że Józefowicz też należał do tej szajki, lub wykonywał, dla korzyści finansowych, działalność propagandową, mającą ściągnąć do Banku jak najwięcej udziałowców i uśpić czujność Zenona Rutkowskiego. Może ktoś kiedyś zajmie się wyświetleniem tej największej pruszkowskiej finansowej afery dwudziestolecia?.

W dniu 6.10.1928 r. ukazał się nr 1 nowego pisma: „**Tygodnik Pruszkowski**” z podtytułem: „Ku chwale Ojczyzny i dobra Narodu”.

Redaktor i wydawca: Marian Józefowicz. Adres redakcji: Pruszków ul. 6-go Sierpnia 28. Format 28,5×20 cm. Cena 30 gr. Stron 16 do 24. Druk St. Słoniewskiego, a od nr 4 „Leon Wolnicki” Warszawa, ul. Poznańska 29.

W artykule wstępnym napisano: „...będzie wyrazem opinii Obywateli naszego Miasta i okolic i dla tego twardo stać będzie na stanowisku prawdy i sprawiedliwości...”.

Poszczególne egzemplarze zachowały się u osób prywatnych (raz w Bibliotece Narodowej, nr Katalogu P.31221).

„Tygodnik Pruszkowski” przynosił wiadomości nie tylko z Pruszkowa, ale i z całego świata, oraz przegląd mody, repertuar warszawskich kin i teatrów, program radiowy i dużo ogłoszeń, gdyż M. Józefowicz z zawodu był akwizytorem ogłoszeniowym.

Ostatni dostępny dla mnie numer „Tygodnika Pruszkowskiego” nr 1 r. II z dnia 1.01.1929 r. (podobno wyszedł jeszcze jeden) jest w dużej części poświęcony osobistym rozgrywkom z „Echem Pruszkowski” i jego wydawcami oraz reklamowaniu pruszkowskich przemysłowców i Banku, zzywając do składania oszczędności i wpłacaniu udziałów w świetnie rozwijającej się pruszkowskiej placówce.

Krótką jest lista współpracowników „Tygodnika Pruszkowskiego”. Najwięcej pisał Marian Józefowicz, podpisując się „Andrzej Kleks”, „AK”, „K”, „MJ” i „JM”. O modzie pisała „Pani Loda”. Listy w różnych sprawach oraz kilka artykułów umieszczał — również Tadeusz Zenczykowski.

W nr 5 z dnia 3.11.1928 r. ukazała się krótka wzmianka; „Kurier Warszawski” napisał: „Prócz wychodzącego „Echa Pruszkowskiego” i „Dzwonu Żbikowa” zaczęły wychodzić jeszcze „Tygodnik Pruszkowski” i „Głos Pruszkowa” redagowany przez p. Szeppego i pp. Kwasiborskich”. Autorem tej korespondencji był J. Szczepkowski. Nawiązując do powyższej wiadomości podanej przez „Kurier Warszawski”, pisze „MJ” (Marian Józefowicz w „Tygodniku” o tym, że pp. Kwasiborscy nie są podpisani w „Głosie Pruszkowa”, ale korespondent jest dobrze poinformowany i wie kto za kim się mieści.

GŁOS PRUSZKOWA

W dniu 28 października 1928 r. wyszedł nr 1 czasopisma „**Głos Pruszkowa**”. Dwutygodnik informacyjno-społeczny poświęcony sprawom Pruszkowa i okolic. Wydawca i redaktor odpowiedzialny Stefan Szeppe. Adres redakcji i administracji: Pruszków ul. Bol. Prusa 44 w lokalu Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich. Druk W. Piekarniak Warszawa ul. Ordynacka nr 3. Format 40×28,5 cm. Nakład 600—800 egz. Cena 20 gr. Stron 4—6.

stkich warstw społeczeństwa, to też mamy nadzieję, iż spotka się ono z wielkim uznaniem wśród szerokich mas czytelników..." ..drukujemy przeciętnie 5.000 egz. (był to chwyt reklamowy, nakład wahał się od 600 do 900 egz.). Redaktor i wydawca Stefan Szepe. Redaktor Naczelny Witold Borowski. Adres redakcji i administracji: Pruszków ul. Ołówkowa 20 m. 5 (mieszkanie St. Szeppego). Format 29,5×20 cm. Cena 25 gr. 4 stronicie. Pismo wychodziło dwa razy w miesiącu. Druk W. Piekarniak, Warszawa ul. Ordynacka 3.

Od nr 1 z 1931 r. druk „Społeczna” Pruszków.

Od nr 21 — 1932 r. pismo przejął inny wydawca: „Towarzystwo Przyjaciół Piaseczna” red. Adolf Małyszko.

Pojedyncze egzemplarze zachowały się u prywatnych zbieraczy oraz w Bibliotece Narodowej, nr katalogowy P.38040.

Stali współpracownicy pisma: Stefan Szepe „St.Sz.”, Witold Borowski „W.B.”, Czesław Zbyszyński „cze-ski”, M. Bińkowski.

GŁOS PRUSZKOWA

Na wiosnę 1934 r. zaczyna ponownie wychodzić „Głos Pruszkowa”. Wydawcą jest Piotr Kukliński. Sekretarzem redakcji i redaktorem odpowiedzialnym; Henryk Roszkowski, pracownik Druk. Społecznej w Pruszkowie. Drukarnia: „Społeczna” w Pruszkowie. Adres redakcji i administracji: Pruszków ul. Sobieskiego 12. Nakład: 600 egz. Cena: 20 gr, 4 stronicie a niekiedy 6 str.

Od nr 5 z dnia 3.06.1934 r. redaktorem odpowiedzialnym zostaje Jan Kalkusiński.

Od nr 11 z dnia 7.11.1934 r. zmieniono nazwę; „Głos Pruszkowa i okolic”; nakład 600 egz. cena 25 gr. 4 strony.

Od nr 5 z dnia 21.04.1935 r. redaktorem odpowiedzialnym jest Józef Wiśniewski.

Nakład 700 egz. 6 stron, cena 20 gr.

Od nr 6 r. III z dnia 22.03.1936 r. zmieniono format nr 35×25 cm. Druk „Znicz” Pruszków, nakład 600 egz. Cena 20 gr, stron. 4.

W roku 1939 podwyższono cenę do 25 gr. Pismo miało 6 stron. Poszczególne egzemplarze zachowały się u osób prywatnych oraz w Bibliotece Narodowej, nr Kat. P.38727 i Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego: nr Kat. „07811”.

Współpracownicy pisma: Józef Kwasiborski „JK”, „Ciwis”, „Ten”, Stefan Szepe „St.Sz.”, Franciszek Kwasiborski „F.K.”, „Ciwis”, Witold Borowski „WB”, Czesław Zbyszyński „Cz-ski”, Jan Szczepkowski „JS”, „St.Chrzan”.

Oto tytuły ważniejszych artykułów i notatek, oraz główne myśli niektórych artykułów „Głosu Pruszkowa”:

Nr 3 z dnia 11.11.1928 r.

Dzieje Pruszkowskiej Komendy. P.O.W. Wypadki listopadowe 1918 r. w Pruszkowie. „Wszystko co mamy Polsce oddamy” „St.Sz.” o harcerstwie. S.p. ks. prałat Tadeusz Czechowski — F.K. — o śmierci i pogrzebie.

Nr 4 z dnia 25.11.1928 r.

Cześć zasłudze — F.K. — o działalności w Pruszkowie ś.p. ks. Tadeusza Czechowskiego.

Nr 5 z dnia 16.12.1928 r.

Stan szkolnictwa w Pruszkowie „JK”. Nowy proboszcz parafii Zbików ks. Franciszek Dyżewski.

Nr 1 z dnia — 01.1929 r.

O działalności Magistratu — „Ciwis”. Bezrobocie w Pruszkowie.

Nr 2 z dnia 27.01.1929 r.

Rozważania budżetowe „JK”. Ogłoszenie o wprowadzeniu prohibicji w Pruszkowie od 1.01.1929 r.

Nr 3—4 z dnia 24.02.1929 r.

O złej pracy Rady Miejskiej. Walka z potajemną sprzedażą wódki.

Nr 5 z dnia 17.03.1929 r.

Rozważania budżetowe „JK”. Ulice Stalowa, Komorowska, Narodowa, Szkolna — toną w błocie. Konieczność wybrukowania ulic wylotowych z miasta. Zarząd Miejski wysyła depezę do prezydenta USA Hoovera — z okazji wyboru (Zwolennik prohibicji w USA).

Nr 7 z dnia 21.04.1929 r.

„Byt gimnazjum zagrożony „JK”. Budowa szkoły im. Sienkiewicza.

Nr 8 z dnia 12.05.1929 r.

Obchody 1-go Maja w Pruszkowie. Uroczysty dzień kupiectwa — F.K.

Nr 10 z dnia 16.06.1929 r.

Gimnazjum ma swój gmach.

Nr 11 z dnia 14.07.1929 r.

Park miejski w Anielinie.

Nr 12—13 z dnia 4.08.1929 r.

Okrawanie miasta „Ten” — przeciwko oddzielaniu części miasta, o konieczności przydzielenia Ostoi i Komorowa.

Nr 14—15 z dnia 25.08.1929 r.

O zmianę ustaw samorządowych „JK. Teren pod stadion sportowy nad Utrata.

Nr 16—17 z dnia 29.09.1929 r.

Sprawy robotnicze. Skasowanie rowu przy ul. Sienkiewicza.

Nr 19 z dnia 27.10.1929 r.

Pomnik trwalszy od śpiżu — art. wstępny F.K.

Nr 20 z dnia 17.11.1929 r.

Magistrat buduje studnie artezyjskie.

Nr 23 z dnia 16.02.1930 r.

Zasiłki dla bezrobotnych. Stan bezrobocia. Dekoracja robotników za wieloletnią pracę. Powołanie nowego Zarządu „Banku”.

Nr 5 z dnia 1.06.1930 r.

Prez. Mościcki w Pruszkowie. Straż pożarna otrzymała od miasta samochód wartości 15.000 zł. Ogłoszenie o upadłości Banku.

Nr 6 z dnia 20.07.1930 r.

Podniosła uroczystość w Pruszkowie — F.K. — o poświęceniu sztandaru. Chrz. Zw. Mł. Prac. „Odrodzenie” przez J.E. ks. biskupa Antoniego Szlagowskiego. Rozdanie matur w gim. im. T. Zana. Otrzymali je m. innymi Czesław Makowski, Eugeniusz Kurnicki, Ignacy Dobrowolski.

ECHA PODMIEJSKIE

W pierwszych dniach października 1930 r. zaczęło wychodzić nowe czasopismo „Echa Podmiejskie”. Oto tytuły niektórych notatek i główne myśli niektórych artykułów:

Nr 2 z dnia 25.01.1931 r.

„Bojownicy o wolność” — o weteranach 1863 r. Notatka o zniknięciu z Pruszkowa b. redaktora „Tygodnika Pruszkowskiego” Mariana Józefowicza.

Nr 7 z dnia 12.04.1931 r.

Uroczyste poświęcenie sztandaru szkoły „St.Sz.”. Ośrodek Zdrowia przy ul. 3-go Maja. Rozbiórka piwnicy-lodowni na placu przed dworcem.

Nr 11 z dnia 14.06.1931 r.

Cz. Zbyszyński — o tym, że 65% akcji elektrowni pruszkowskiej jest w rękach angielskich.

Nr 15 z dnia 8.08.1931 r.

Manifestacje bezrobotnych w Pruszkowie.
„Echa Podmiejskie” wychodziły do r. 1932.

Na wiosnę 1934 roku zaczyna znowu wychodzić „Głos Pruszkowa”. Oto niektóre artykuły i streszczenia zamieszczonych artykułów:

Nr 3 z dnia 3.05.1934 r.

„Trzeci Maj” „FK”. „Wybory do Rady Miejskiej” „JK”. 5-lecie K.K.O. w Pruszkowie. „Osobliwość” — nowelka J. Szczepkowskiego.

Nr 5 z dnia 3.06.1934 r.

Wyniki wyborów. Z życia harcerzy, Drużyny pruszkowskie liczą 500 harcerzy. Strajk piekarzy — o uznanie 8-mio godzinnego dnia pracy. Konkurs dekoracji balkonów.

Cena 25 groszy
Rok VI

Pruszków dnia 11 czerwca 1934 r.

GŁOS PRUSZKOWA

I OKOLIC
DWUTYGODNIK INFORMACYJNO-SPOŁECZNY
WYDANIEM W ARSZELE, PO 1 I 19 ZAŁOŻNIK WŁADYŚŁAW

Artykuł 241 § 1 k.p.k. —
nie wolno być świadkiem
w sprawie, w której sam
był oskarżonym, chyba że
nie ma wątpliwości co do
niezależności jego wyroku.

PO WYBORACH

W tym tygodniu do ręki naszych czytelników trafił numer 5 „Głosu Pruszkowa”. W tym numerze znajdują się następujące artykuły: „Trzeci Maj”, „FK”, „Wybory do Rady Miejskiej”, „JK”, 5-lecie K.K.O. w Pruszkowie, „Osobliwość” — nowelka J. Szczepkowskiego.

Nr 3 z dnia 3.05.1934 r.

Wyniki wyborów. Z życia harcerzy, Drużyny pruszkowskie liczą 500 harcerzy. Strajk piekarzy — o uznanie 8-mio godzinnego dnia pracy. Konkurs dekoracji balkonów.

W tym tygodniu do ręki naszych czytelników trafił numer 5 „Głosu Pruszkowa”. W tym numerze znajdują się następujące artykuły: „Trzeci Maj”, „FK”, „Wybory do Rady Miejskiej”, „JK”, 5-lecie K.K.O. w Pruszkowie, „Osobliwość” — nowelka J. Szczepkowskiego.

Nr 5 z dnia 3.06.1934 r.

Wyniki wyborów. Z życia harcerzy, Drużyny pruszkowskie liczą 500 harcerzy. Strajk piekarzy — o uznanie 8-mio godzinnego dnia pracy. Konkurs dekoracji balkonów.

W tym tygodniu do ręki naszych czytelników trafił numer 5 „Głosu Pruszkowa”. W tym numerze znajdują się następujące artykuły: „Trzeci Maj”, „FK”, „Wybory do Rady Miejskiej”, „JK”, 5-lecie K.K.O. w Pruszkowie, „Osobliwość” — nowelka J. Szczepkowskiego.

Nr 5 z dnia 3.06.1934 r.

Wyniki wyborów. Z życia harcerzy, Drużyny pruszkowskie liczą 500 harcerzy. Strajk piekarzy — o uznanie 8-mio godzinnego dnia pracy. Konkurs dekoracji balkonów.

Nr 6 z dnia 24.06.1934 r.

Najpilniejsze potrzeby miasta, „JK”. Roboty w mieście-brukowanie ulic Ołówkowej, Mokrej, P.O.W. i Komorowskiej. Zakończenie roku w Szkole Mechaników i w Szkole Handlowej.

Nr 7 z dnia 15.07.1934 r.

Kogo wybiorą burmistrzem „Ciwis”. Fabryka fajansu ogłosiła upadłość. Zwolniono 120 robotników. Święto Morza w Pruszkowie. Tańce w Anielinie.

Nr 8 z dnia 15.08.1934 r.

Klęska powodzi. Zbiórka dała już 2.000 zł. Kolonie letnie dla dzieci z Górnego Śląska „St.Sz.”. Zatwierdzenie nowej Rady Miejskiej.

Nr 9 z dnia 30.09.1934 r.

Burmistrz Pruszkowa inż. Stanisław Gruszczyński. „Klub Tenisowy” powstał w Pruszkowie i organizuje mistrzostwa. Pożegnanie burmistrza Józefa Cicheckiego — F.K.

Od nr 11 z dnia 7.11.1934 r.

O bezpieczeństwo w Pruszkowie „AL”. Zniżka ceny prądu elektrycznego „FK”.

Nr 12 z dnia 22.12.1934 r.

„Biednym dzieciom na gwiazdkę” „FK”. Bezpieczeństwo w Pruszkowie. Mówi komendant Bayer. „Synowie buntu” — Jan Szczepkowski o strajku szkolnym 1905 r.

Nr 4 z dnia 7.04.1935 r.

Wrogowie drzew. O wyrąbywaniu drzew w parku Bergsona (Sz).

Nr 5 z dnia 21.04.1935 r.

Z sądów: Straty Banku wynoszą 1.200.000 zł. Udziałowcy będą musieli dopłacić po 2.150 zł. 3⁰/₀ Premiowa pożyczka inwestycyjna — F.K.

Nr 6 z dnia 3.05.1935 r.

Nowa poczta przy ul. Kościuszki.Kwiaty na balkonie, P. Kukliński. Ze sportu: Tow. Cyklistów w Pruszkowie otwiera sezon kolarski.

Nr 7 z dnia 19.05.1935 r.

„Na czasie” „Ciwis” o regulacji ulic i budownictwie. „Z wędrowek do Helenowa” „Sz.” — wizyta w Helenowie po śmierci Jakuba hr. Potockiego. Tydzień Lotniczy LOPP. Nowy rozkład jazdy PKP (po 37 pociągów).

Nr 8 z dnia 2.06.1935 r.

O plan gospodarki miejskiej" „JK". Brak szkół. Ulic niezabrukowanych jest 80%. Potrzeba 300.000 zł, a w budżecie jest tylko 45.000,—.

Nr 9 z dnia 16.06.1935 r.

„O komunikację w mieście" — Fr. Kwasiborski. Z Rady Miejskiej — „Lot" za wykonanie fotoplanu miasta — 4.000,—.

Nr 10 z dnia 7.07.1935 r.

„Likwidacja szkoły" „St.Sz." o likwidacji po 7-miu latach Szkoły Handlowej. „Jeszcze o komunikacji w mieście" — Fr. Kwasiborski.

Nr 11—12 z dnia 4.08.1935 r.

Wybory do sejmiku i senatu wg. nowej ordynacji. O parku, malarii i świeżym powietrzu „Sz" — o parku Bergsona. Strajk i lokaut u Mechaników, 210 pracowników bez pracy. „Czarna droga" nie nadaje się do użytku. „Trucizny i truciele" „Sz" o zatruciu atmosfery miasta przez fabryki, parowozy i szamba. O przebudowie węzła kolejowego — F.K.

Nr 14 z dnia 8.09.1935 r.

„Na froncie wyborczym". Wybory 8.09.1935 r.

Nr 15 z dnia 22.09.1935 r.

Gehenna żbikowian. „Sz" — o dostęp do EKD. W wyborach do Sejmiku brało udział 28% uprawnionych.

Nr 6 z dnia 6.10.1935 r.

O bezpieczeństwo pasażerów na PKP, „Ciwis" — trwa przebudowa węzła kolejowego i elektryfikacja. Próba OPLotn. Zaciemnianie.

Nr 17 z dnia 20.10.1935 r.

Pokaz gazowy LOPP.

Nr 18 z dnia 10.11.1935 r.

Zakwestionowanie wysokości pensji burmistrza.

Nr 19 z dnia 24.11.1935 r.

O bezpieczeństwo w mieście. „Ciwis" po zmniejszeniu posterunku do pięciu posterunkowych. Z Gminy Żydowskiej: Fundacja Nowera (niedawno zmarłego współwłaściciela fabryki ultramaryny) nabyła dom przy ul. Niecałej nr 3, przyległy do domu modlitwy i po wykończeniu przeznaczyła go na szkołę żydowską. O utrzymanie wyjścia żbikowskiego na stacji kolejowej — F.K.

Nr 1 z dnia 12.01.1936 r.

„Przed budżetem” „JK”. O brukowanie ulic, budowę szkoły i rzeźni. Spis ludności: mieszkańców 23.650, w tym analfabetów 2.034 osoby (tylko stare osoby), katolików 91,9%, Żydów 5,5%, ewangelików 1,4%, innych 0,9%.

Nr 4—5 z dnia 1.03.1936 r.

Minimalne żądania Żbikowian — F.K. Nieco statystyki: w mieście wypada 2,2 osoby na izbę, 34% mieszkań jednoizbowych, 40,6% dwuizbowych, 17,1% trzyizbowych. Jest 1.459 domów. 23% drewnianych, 923 domy posiadają elektryczność, 66 wodociągi, 101 kanalizację, 54 wodociąg, kanalizację i elektryczność. Ustępów w mieszkaniach było 82.

Nr 6 z dnia 22.03.1936 r.

Umowa z Elektrownią. „JK” — należy zmienić umowę, gdyż odbiorcy w Pruszkowie płacą o 45% drożej niż w Warszawie. Teatr w Pruszkowie „S”. Konrad Morawski został kierownikiem artystycznym teatru w „Sokole”.

Nr 7 z dnia 11.04.1936 r.

Zapowiedziano reorganizację policji w Pruszkowie. Zwiększono ilość posterunkowych, mają być 4 dzielnice z przodownikami i komisarjat z oficerem policji. Z Rady Miejskiej. Budowa szkoły Sienkiewicza. Brukowanie ulic.

Nr 8 z dnia 3.05.1936 r.

Uruchomienie poradni przeciwgruźliczej z aparatem Roentgena.

Nr 10 z dnia 27.06.1936 r.

„Nie kto, ale co” Piotr Kukliński — broni nowego burmistrza. „Liga Morska i Kolonialna” w Pruszkowie organizuje kolonie letnie nad Bałtykiem, nad jeziorem Narocz i w Eforei w Rumunii. „Lato, woda i Zarząd Miejski” „J”. Brudna, cuchnąca Utrata. Brak basenu kąpielowego. O zatrudnienie bezrobotnych. Około 300 niefachowców pozostaje bez pracy, gdy przedsiębiorstwa ściągają robotników z całej Polski.

Nr 11 z dnia 12.07.1936 r.

Pruszków a Województwo Stołeczne — F.K.

Nr 12—13 z dnia 2.08.1936 r.

„Gdańsk musi być nasz”, „J” — wielki wiec w Pruszkowie. Próby pociągów elektrycznych PKP. Brukowanie ulic, kanalizacja, budowa nowych studni. Kolonie letnie dla 25 dzieci z Górnego Śląska w Komorowie. 31.07. Ćwiczenia lotnicze. Próbnny nalot. Zaciemnienie.

Nr 14—15 z dnia 23.08.1936 r.

Rozwój miasta. Najmniejszy udział ze strony władz państwowych. Potrzeba 120.000 zł na bruki, poprawienie szosy do Warszawy, ulice przelotowe, przejazdu. „K”.

Nr 16 z dnia 20.09.1936 r.

Powitanie gen. Rydza-Smigłego w Pruszkowie. Komisariat policji w Pruszkowie. Stacja automatyczna telefonów.

Nr 19 z dnia 8.11.1936 r.

Skandaliczne zaniedbania. „FK” o katastrofie EKD koło Szczęśliwic. O pomoc bezrobotnym. Obniżenie ceny elektryczności.

Nr 20 z dnia 29.11.1936 r.

„Ciasno w ordynku zmarłych”, „S”. Cmentarz pruszkowski powstał po bitwie X.1914 r., należy go powiększyć. Budowa schronu przeciwlotniczego. Nareszcie chodnik na Czarnej Drodze. „Na drogach ku wolnej Polsce” „F.K.”. O nowej książce J. Szczepkowskiego na temat pracy niepodległościowej w przedwojennym Pruszkowie.

Nr 21—22 z dnia 20.12.1936 r.

Wycieczka dzieci z Polesia w Pruszkowie. Sąd w Pruszkowie.

Nr 1 z dnia 17.01.1937 r.

„Ulica Przejazdowa” „S”. Niedomagania na EKD „J”. Bale karnawałowe. Co o nas piszą; „Katownia zwierząt w Pruszkowie” artykuł „Gońca Warszawskiego” na temat rzeźni.

Nr 2 z dnia 31.01.1937 r.

„Po dwóch latach” „Ten” — bilans prac nowego Zarządu Miejskiego nie jest dodatni. Slizgawka w Anielinie. Kasa bezprocentowych pożyczek — FK.

Nr 3 z dnia 14.02.1937 r.

„Czterolatka drogowa” „Ciwis”. Potrzeba wybrukowania 18 km ulic kosztem 440.000 zł. „Najmilsi tułacze”, „J” o budowę domu dla harcerzy. Liga Morska i Kolonialna posiada 783 członków.

Nr 4—5 z dnia 7.03.1937 r.

Nowy budżet, „Ciwis”. Jak podzielić 519.400 zł. Zbliżyć Pruszków do stolicy „FK”, 1937 r. 29 min. pociągiem. Krzywda bezrobotnych. Strajk okupacyjny w fabryce fajansu.

Nr 6 z dnia 28.03.1937 r.

„Czy napisać monografię Pruszkowa”? „JS” O konieczności pisania kroniki miasta.

Nr 7 z dnia 11.04.1937 r.

„Potrzeby Straży Pożarnej”, „Ciwis”. Pożar w elektrowni. Nowy starosta. Afera chlebowa — różnice na wadze 10 do 20 dkg. Elektrownia dymi — sadze i miał.

Nr 10 z dnia 23.05.1937 r.

„O płucach” dla miasta — „S” o park miejski u Potulickich. O nową umowę z Elektrownią. Obecna spisana w 1913 r. Nowe fabryki: Gąsecki na Ołówkowej 100 ludzi, Rattner na Wolskiej 40 ludzi. „Znicz” walczy o wejście do ligi państwowej.

Nr 11 z dnia 13.06.1937 r.

„Co dalej?” „S” o stworzenie stypendiów dla zdolnej młodzieży. Komendant Bayer zwolniony ze służby.

Nr 12 z dnia 4.07.1937 r.

Odnawianie dworca. 22.000 zł na oczyszczenie rzeki Żbikówki przez bezrobotnych. Wyścigi kolarskie.

Nr 13 z dnia 25.07.1937 r.

Miasto w kurzu. W dzień kurz i dym — w nocy asenizacja. Kolonia letnie dla 25 chłopców ze Śląska. „Bank” — Sąd Apelacyjny w dn. 2.07. wydał wyrok: akcjonariusze muszą pokryć straty. Przewidziane dopłaty 10.000 zł. od udziału 500 zł. za brak kontroli nad Zarządem.

Nr 14—15 z dnia 29.08.1937 r.

„Dzwonimy na alarm” o poprawę warunków nauki w szkołach.

Nr 16 z dnia 26.09.1937 r.

„Nowy rok szkolny” „FK” — szkoły przyjęły 3700 uczniów, ale dla 120 dzieci brak miejsca w szkołach. O jak najszybsze oddanie szkoły Sienkiewicza. Pruszków bez szpitala, „JK” apel o budowę nowego szpitala. „A co to za kanalizacja?” konieczność budowy oczyszczalni ścieków. „Półkolonie w Komorowie” — dla 250 niezamożnych dzieci z Pruszkowa. Pobicie burmistrza Gruszczyńskiego. Czy nie lepiej tunel zamiast mostu nad torami?

Nr 17—18 z dnia 17.10.1937 r.

„Po dwudziestu pięciu latach”. „S” o nowoczesny sprzęt dla Straży. „W pruszkowskie domy walą armaty” — wspomnienia z 1914 r. Z Rady Miejskiej. „TEN” Prace pomiarowe i regulacyjne 89.000 zł., zatrudnienie bezrobotnych 21.500,—. Nowa organizacja Pomocy Zimowej.

Nr 19 z dnia 11.11.1937 r.

Na początkach nowych budowli. „SZ” — remiza strażacka ul. Ołówkowa, szkoła Sienkiewicza, dzielnica Ostoja. Sierociniec pod Duchnicami ma dobrą szosę 2 km — 45.000 zł. „Na żebry stary dziadu”. „SZ”. Konieczność budowy nowego schroniska dla starców.

Nr 20 z dnia 30.11.1937 r.

Komitet Pomocy Zimowej — bezrobotnym. Korzystało 2.024 osoby.
24.11.1937 r. zmarł inż. Józef Troetzer, b. właściciel fabryki.

Nr 24 z dnia 21.12.1937 r.

Skrytki pocztowe w domach o ponad 2 kondygnacjach. Kursy obrony przeciwgazowej.

Nr 1 z dnia 23.01.1938 r.

„Wydzielenie miasta” „KR” wydzielenia miasta z powiatu da większe możliwości finansowe. Katastrofa na EKD.

Nr 2 z dnia 13.02.1938 r.

„Co z fundacją hr. Potockiego?” „JK” Pałac w Helenowie dla profesorów Uniwersytetu Warszawskiego. Pozostał majątek wartości ponad 15 mln. zł. oraz we Francji domy i kopalnie. Z działalności Ligi Morskiej i Kolonialnej w Pruszkowie. Składaliśmy się na łódź podwodną „Orzeł” którą wodowano 15.01.r.b. „Szukamy powietrza „S” o udostępnienie parku Helenowskiego dla mieszkańców Pruszkowa. Zbiórka na Fundusz Obrony Narodu — Pruszków — 90.380 zł.

Nr 3 z dnia 6.03.1938 r.

Projekt budżetu miasta 588.910 zł. „Gdzie budować basen kąpielowy?” „JK” propozycja: 6-go Sierpnia róg 3-go Maja.

Nr 4—5 z dnia 17.04.1938 r.

Budujemy Szkołę „FK” o szkole im. H. Sienkiewicza. Gruntowne oczyszczanie miasta. Rozbudowa elektrowni.

Nr 6—7 z dnia 15.05.1938 r.

„Ci co duszą i ci co piszą”. „Sz” o szczelne beczki przy wywozie z szamba. Centrala automatyczna. Zachęcanie do zakładania telefonów.

Nr 8 z dnia 5.06.1938 r.

„Rzeźnia musi być przeniesiona” „ten” o budowę przez miasto nowej rzeźni.

Nr 9—10 z dnia 10.07.1938 r.

„Elektrownia, Zarząd Miejski, właściciele domów”. EOW żąda przebudowy pionów domowych. Dlaczego koszty ma ponosić właściciel, jeśli zarabia na tym elektrownia. „Wianki” w Anielinie. Ponad 1.500 osób — orkiestra Straży. Chór Zaremby — wyjeżdża na występy do Hamburga. Magistrat walczy z prasą — „FK”. Z poczty i o poczcie — FK.

Nr 12—13 z dnia 21.08.1938 r.

Jeszcze o planach zabudowy, „JK”. O parku miejskim. „Sz”. „Pruszków dzisiejszy — Granice miasta”. J. Szczepkowski.

Nr 14 z dnia 11.09.1938 r.

„Brak nauczycieli” — w związku z uruchomieniem nowej szkoły. Półkolonie letnie dla 600 dzieci — dożywianie 900 dzieci.

Nr 15 z dnia 25.09.1938 r.

Wobec podwyżki cen biletów kolejowych — FK. Miesięczny do Warszawy zdrożał z 9,60 do 16 zł. Tydzień lotniczy. Przed historyczną rocznicą. „Ciwis”. Wolność zdobywał cały naród.

Nr 16—17 z dnia 23.10.1938 r.

Dzieje parafii pruszkowskiej. „FK”. Roboty miejskie. Betonowanie odcinka ul. Klonowej.

Nr 18 z dnia 11.11.1938 r.

„W dwudziestą rocznicę”. „JK” — dla uczczenia postanowiono wybudować szkołę przy ul. Mostowej.

Nr 19—20 z dnia 8.12.1938 r.

Marsz. Śmigły-Rydz honorowym obywatelem Pruszkowa. Poświęcenie remizy strażackiej przy ul. Ołówkowej 3. Poświęcenie szkoły im. H. Sienkiewicza — „Ciwis”.

Nr 1 z dnia 22.01.1939 r.

Bilans 4-ro letniej gospodarki burmistrza Gruszczyńskiego — „Ten”. „Cześć jego świetlanej pamięci” — „FK” — o śmierci i pogrzebie J. Em. Kardynała Aleksandra Kakowskiego.

Nr 2 z dnia 29.01.1939 r.

O planach zabudowy miasta — „FK” art. wstępny. Żałobne wspomnienia — „Sz” o zgonie ś.p. Józefy Majewskiej, żony inż. St. Majewskiego założyciela fabryki ołówków w Pruszkowie.

Nr 3 z dnia 26.02.1939 r.

O zgonie Ojca św. Piusa XI — FK. Jeszcze o planach zabudowy miasta — FK. Próbne ćwiczenia O.P.Lot. W sprawie organizacji Towarzystwa do walki z gruźlicą. Dr E. Steffen.

Nr 4 z dnia 19.03.1939 r.

„Przed wyborami do Rady Miejskiej”, „Ciwis”. „Drugi poranek muzyczny”. Nowy budżet miasta r. 39/40, 448.543 zł.

Nr 5 z dnia 9.04.1939 r.

„Nakaz chwili” — „JK” Wielką siłą — jedność narodu. Nie załatwione sprawy: nie uregulowano spraw spornych z E.O.W.

Nr 6—7 z dnia 14.05.1939 r.

Pruszków zakupił obligacje pożyczki przeciwlotniczej za sumę zł 1.367.970,—.

Nr 8—9 z dnia 11.06.1939 r.

„Po wyborach” — „JK”. Katastrofa kolejowa w Pruszkowie. Zginęło 6 osób — rannych 20. „Rewia sprawności” — o Tow. Gimn. „Sokół”!

Bal w zaścianku prasowym

19¹⁶
II 35

w sali ul. Sobieskiego 12
10 wiecz.

Strona tytułowa na „Bal w zaścianku prasowym”

Nr 10—11 z dnia 9.07.1939 r.

U schyłku kadencji. Jakie zadania czekają nowowybrane władze. Wyniki Zimowej Pomocy Bezrobotnym: 700 bezrobotnych korzystało w zimę 38/39 r. razem z rodzinami było to 1.900 osób. „Dni Morza” — uroczystości w Pruszkowie. 10-cio lecie chóru „Lira”. 10-cio lecie Dokształcającej Szkoły Zawodowej założonej z inicjatywy Józefa Kwasińskiego. Przygotowania do O.P.Lotn.

Notatka od wydawnictwa: „...szereg okoliczności utrudnia nam regularne wydawanie „Głosu Pruszkowa i okolic”. Postaramy się wydawać numery o zwiększonej objętości. „...Zarząd Wydawnictwa”.

W dniu 1 września 1939 roku wybuchła Druga Wojna Światowa.

Kończąc przegląd tematów poruszanych w prasie pruszkowskiej, ilustrując zainteresowania mieszkańców, trzeba też podkreślić, że „Głos Pruszkowa” prowadził na swoich łamach bardzo obszerną kronikę wydarzeń. Dotyczyła ona zarówno działania władz miejskich i życia orga-

nizacji społecznych, a także ważniejszych wydarzeń i uroczystości w mieście.

Wokół pisma zgrupowała się część miejscowej inteligencji, która utworzyła „Towarzystwo Przyjaciół Głosu Pruszkowa” i organizowała też działalność towarzyską. Przejawem tej działalności były spotkania towarzyskie, a zamieszczone w niniejszym opracowaniu zdjęcia z „Balu w zaścianku prasowym” ilustrują styl ówczesnego życia towarzyskiego.

Grupa uczestników na „Balu w zaścianku prasowym”

W uzupełnieniu przedstawiamy również ludzi, którzy w latach międzywojennych redagowali pruszkowską prasę.

Dr KONRAD BOGDACH

Lekarz medycyny, popularny w mieście działacz społeczny. Zasłużony współzałożyciel i redaktor „Echa Pruszkowskiego”, w którym pisał o służbie zdrowia, o komunikacji kolejowej, o pracy Rady Miejskiej i sprawach miejskich. Artykuły podpisywał swoim nazwiskiem, lub oznaczał „dr”, „dr KB”, „dr.B.” i „B”. Zmarł w Ożarowie w r. 1945.

WITOLD BOROWSKI

Wieloletni współpracownik prasy pruszkowskiej. Pisywał artykuły w duchu patriotycznym na tematy rocznic narodowych, pracy społecznej. Podpisywał się swoim nazwiskiem lub „WB” i „BW”.

Ks. FRANCISZEK DYŻEWSKI

Po śmierci ks. Tadeusza Czechowskiego, pierwszego wydawcy „Dzwonu Żbikowa”, przez kolejne 11 lat redagował i wydawał to czasopismo. Był to kapłan o silnej indywidualności. Mocno trzymał w swych rękach całe życie parafi, a więc i parafialny miesięcznik, w którym wiele pisywał; artykuły wstępne i okolicznościowe. Zamieszczał też swe wiersze, które jednak z poezją nie wiele miały wspólnego. Pisał także religijno-patriotyczne sztuki teatralne, wystawiane przez młodzież na scenie domu parafialnego. Jako proboszcz cieszył się wśród parafian ogromnym autorytetem. Zmarł 23.11.1953 r. w wieku lat 72.

MARIAN JÓZEFOWICZ

Omawiając ludzi międzywojennej prasy pruszkowskiej, należy wyodrębnić działalność Mariana Józefowicza, oznaczającego swe artykuły nazwiskiem lub pseudonimem „Andrzej Kleks”, albo literami „MJ”, „JM”, „AK” i „K”.

Z zawodu akwizytor ogłoszeniowy, zamieszkał w Pruszkowie w r. 1928 a wyprowadził się w 1930. W tym czasie pisywał do miejscowej prasy, a po wyeliminowaniu go z redakcji „Echa Pruszkowskiego” wydawał własny „Tygodnik Pruszkowski”. Jego krótka działalność dziennikarska i wydawnicza w Pruszkowie kryje w sobie nie wyjaśnione kulisy. Zraził czytelników nadmiernym wychwalaniem niektórych pruszkowskich przemysłowców, m.in. Stanisława Ehrenreicha i jego siostry Reginy, typowych wyzyskiwaczy, zniechęconych przez robotników. Gdy „Echo Pruszkowskie” zrezygnowało z jego współpracy — założył własny „Tygodnik Pruszkowski”. W dziesięciu wydanych numerach tego czasopisma najwięcej miejsca poświęcił wychwalaniu działalności i reklamowaniu „Banku”, zaś po samobójstwie dyr. Z. Rutkowskiego i upadłości „Banku” — opuścił Pruszków.

ALEKSANDER KAMIŃSKI

Był studentem Uniwersytetu Warszawskiego i wychowawcą jednej z Burs RGO w Pruszkowie. Świetny organizator i przyjaciel młodzieży. Studia ukończył jako magister historii. Był drużynowym 1 Pruszk. Druż. Harcerskiej im. Stefana Czarnieckiego, a później komendantem Hufca. W „Echu Pruszkowskim” prowadził stałą rubrykę — „Życie harcerskie”. Wobec rozwiązania Burs, rozpoczął pracę w Warszawie, poświęcając się opracowaniu nowych form wychowawczych w harcerstwie. Był autorem książki „Wódz zuchów” i organizował ruch zuchowy, nazywany początkowo „wilczętami”, gromadząc dzieci w wieku 8 do 11 lat.

W czasie okupacji, jako „Hubert”, działał w BiP A.K. Był redaktorem „Biuletynu Informacyjnego”. Jego książka „Kamienie na szaniec” zdobyła ogromną popularność.

Po wojnie był pracownikiem naukowym Uniwersytetu Łódzkiego.

Zmarł 15.03.1978 roku w wieku 75 lat.

PIOTR KUKLIŃSKI

Właściciel sklepu kolonialnego na rogu ul. 3-go Maja i ul. Mickiewicza, był nominalnym wydawcą „Echa Pruszkowskiego” i „Głosu Pruszkowa”. Mówiono że w okresie trudności finansowych, dopłacał do tych wydawnictw, czemu publicznie na łamach „Echa Pruszkowskiego” zaprzeczył. Umieścił kilkanaście artykułów oznaczonych literami „PK”. Pisał o konieczności dekorowania balkonów kwiatami, o porządkowaniu ulic itp.

Piotr Kukliński zmarł 15.03.1945 r. w wieku 75 lat. Miał dwóch synów, członków AK, rozstrzelanych przez Niemców.

FRANCISZEK KWASIBORSKI

Urodzony w Pruszkowie. W listopadzie 1926 roku wszedł w skład redakcji „Echa Pruszkowskiego”, jako przedstawiciel „Koła Literackiego im. J. Słowackiego”. Współpracował z „Echem Pruszkowskim” a od roku 1928 z „Dzwonem Żbikowa”, projektując taką właśnie nazwę dla tego nowotworzonego miesięcznika parafialnego w Żbikowie.

Równocześnie w roku 1928 współdziałał w powstaniu „Głosu Pruszkowa” — po rozdźwiękach w „Echu Pruszkowskim” — i wspólnie z Józefem Kwasiborskim i Stefanem Szepe, ja-

Franciszek Kwasiborski

ko odpowiedzialnym redaktorem i wydawcą, rozpoczęli wydawanie i współredagowanie „Głosu Pruszkowa”.

Po przerwie w akcji wydawniczej, spowodowanej odbyciem obowiązkowej służby wojskowej w Szkole Podchorążych — wznawia w roku 1933 wydawanie i redagowanie „Głosu Pruszkowa”, który ukazuje się już bez żadnej przerwy do roku 1939 — do wybuchu II wojny światowej.

Jego głównymi tematami publicystycznymi były sprawy istotne dla miasta oraz sprawy szkolne i kościelne. Pisał też wiele artykułów na tematy ogólne, znacząc je podpisami „FK” lub także „Ciwis”.

Pruszkowska prasa międzywojenna zawdzięcza mu ciągłość swego istnienia.

Poza działalnością wydawniczą udzielał się czynnie pracom społecznym na terenie naszego miasta. Był założycielem w latach od 1923 „Koła Literackiego Młodzieży” im. Juliusza Słowackiego w Żbikowie, a później działał tam w „Katolickim Stow. Młodzieży Męskiej” w swojej żbikowskiej parafii współpracował z proboszczem — ks. prałatem Tadeuszem Czechowskim. W latach następnych działał na terenie dzielnicy pruszkowskiej. Prowadził tu Chrześcijański Uniwersytet Robotniczy, oraz Chrześ. Zw. Młodzieży Prac. „Odrodzenie”, którego

był długoletnim prezesem. Był też członkiem władz naczelnych tych organizacji.

Pomimo złotego już wieku uczestniczył nadal w Pruszkowie w działalności społecznej i wydawniczej.

JÓZEF KWASIBORSKI

Był jedną z głównych postaci wydawnictw pruszkowskich. Urodzony w 1898 r. w Mińsku Litewskim, do Pruszkowa przyjeżdża wraz z rodzicami w 1907 roku.

Józef Kwasiborski

W roku 1916 wstępuje do Polskiej Organizacji Wojskowej (P.O.W.). W następnym roku zostaje mianowany zastępcą Komendanta Obwodu Błońskiego obejmującego lewobrzeżne miejscowości podwarszawskie, aż do Błonia, Żyrardowa i Mszczonowa. Bierze czynny udział w rozbrajaniu Niemców. W r. 1919 zdaje maturę w warszawskim gimnazjum im. M. Reja, a następnie studiując prawo na Uniwersytecie Warszawskim, współpracował z organem Chrześcijańskiej Demokracji — „Rzeczpospolitą”.

Jego prace społeczne to stanowisko radnego i ławnika. Przez pewien czas był wiceburmistrzem w mieście. Pełnił także funkcję przewodniczącego Komisji Rewizyjnej w Sejmiku na powiat warszawski i w Komunalnej Kasie Oszczędności pow. warszawskiego.

Praca polityczna — to prezesura w Zarządzie Wojewódzkim „Chrześcijańskiej Demokracji”, a od roku 1937 w Zarządzie Głównym „Stronnictwa Pracy”. Ponadto kieruje w Pruszkowie Chrześcijańskimi Związkami Zawodowymi.

W okresie drugiej wojny światowej — Józef Kwasiborski został wiceprezesem „Stronnictwa Pracy”. Od września 1941 r. do r. 1945 był delegatem Rządu na województwo warszawskie — wojewodą warszawskim — i przedstawicielem „Stronnictwa Pracy” („Romb”) w Radzie Jedności Narodowej. Po 28.03. 1945 roku był członkiem Rady Jedności i Komisji Głównej. Zmarł 17.10.1980 r.

W latach 1919—20 wydaje dwadzieścia numerów „Głosu Pruszkowa” — w których jest autorem wielu artykułów podpisywanych swoim nazwiskiem, lub oznakowanych: „Ciwis”, „Ten”, „JK”, „Jotka”.

Od maja 1923 r. do maja 1927 roku współpracuje z dr Bagdachem w „Echu Pruszkowskim” — później odchodzi z redakcji do „Głosu Pruszkowa” i temu pismu pozostaje wierny aż do wybuchu II wojny światowej.

W swych artykułach porusza różne tematy. Żył życiem miasta, dlatego interesowało go wszystko. Prowadził długą kampanię o budynek dla gimnazjum, o wprowadzenie prohibicji, o miejsce w szkole dla każdego dziecka, o szkołę dokształcającą, o szpital, o służbę zdrowia, walczył o kanalizację i oczyszczalnię ścieków, o dożywianie ubogich dzieci, o pomoc dla bezrobotnych i zimowe dla nich zapomogi. Ostro występował przeciwko St. Ehrenreichowi, wyzyskującemu bez listości robotników, zatrudnionych w fabryce fajansu. Organizuje kolonie dla dzieci z Niemiec i przeprowadza zbiórkę pieniędzy na kupno łodzi podwodnej „Orzeł”.

Miał i swoich wrogów, przeciwników, antagonistów — ale któż ich nie ma?

IZASŁAW PABUDZIŃSKI

Pisał w prasie pruszkowskiej o wychowaniu dzieci, o prohibicji, umieszczał korespondencje z Piastowa. Czas zatarł już wspomnienia o tym współpracowniku. Nikt już nie potrafił udzielić o nim żadnej informacji.

JAN SZCZEPKOWSKI

Na początku lat dwudziestych pełnił obowiązki wiceburmistrza. Był współpracownikiem „Kuriera Warszawskiego” i autorem kilku książek dla młodzieży, z których jedna „Władcy Kniei” wydana przez księgarnię św. Wojciecha w Poznaniu, doczekała się tłumaczenia na język francuski i angielski (w USA).

Jan Szczepkowski

Był chodzącą encyklopedią miasta i wspaniałym gawędziarzem. W prasie pruszkowskiej pisał dużo. Najczęściej podpisywał swe artykuły „JS”, „S”, „Sz”, lub „St. Chrzan-Chrzanowski”. Był ofiarnym i wiernym współpracownikiem „Echa Pruszkowskiego” i „Głosu Pruszkowa”. Pisał o historii Pruszkowa, poruszał najbardziej bolesne sprawy zaniedbań i braków, kanalizacji, szkół, oświaty, brukowania ulic, parku Anielin i zdrowia obywateli. Pisał o kąpielisku, o sadzeniu drzew na ulicach, o działalności „Sokoła” i pielgrzymkach do Częstochowy, zamieszczał recenzje z przedstawień amatorskich i filmów.

Umarł w wieku lat 88, w dniu 30.04.1963 r.

STEFAN SZEPE

Urodzony w Warszawie w dniu 6.08.1885 r., przez 60 lat pracował w różnych zakładach poligraficznych. Naukę zawodu rozpoczął w r. 1900, w warszawskich drukarniach. W r. 1914 przeniósł się do Wilna. Po wojnie, w roku 1920 przeprowadził się do Pruszkowa i dojeżdżał do pracy w warszawskich drukarniach. W r. 1931 przystępuje do spółki i jest kierownikiem technicznym pruszkowskiej drukarni, która trzy razy zmieniała nazwy: „Powszechna”, „Społeczna” i Zakłady Drukarskie „Znicz”. W roku 1937 w Warszawie, przy ul. Kruczej 22, zakłada własną drukarnię, nazwaną — „Estetyczna”.

Stefan Szeppe

Na marginesie swych prac zawodowych, wydaje wraz z F i J. Kwasiborskimi w latach 1928—1930 — „Głos Pruszkowa”, a od października 1930 do 1932 r. już samodzielnie wydaje „Echo Podmiejskie”.

W prasie pruszkowskiej zamieszcza artykuły, w których zajmuje się sprawami gospodarczymi, harcerstwem, alkoholizmem. Pisze wiele artykułów patriotycznych i religijnych. Podpisuje się swoim nazwiskiem, lub „St.Sz”.

Zmarł w Pruszkowie w r. 1975.

CZESŁAW ZBYSZYŃSKI

Nauczyciel warszawskiego gimnazjum, przez wiele lat pisał w pruszkowskiej prasie. Artykuły podpisywał swoim nazwiskiem, lub skrótem „cze-ski”. Tematy: „Atak kapitału angielskiego na Polskę”, „Higiena osiedli podwarszawskich”, „Rola inteligencji na prowincji”. „O regulowaniu cen w małych miasteczkach”. „O zaniedbaniu domów mieszkalnych” itp.

Nie znam dalszych losów Czesława Zbyszyńskiego.

Obowiązująca w okresie międzywojennym ustawa prasowa przewidywała stanowisko „redaktora odpowiedzialnego” — który przed sądem, odpowiadał za treść wszystkich drukowanych w tym piśmie artykułów.

Redaktorzy odpowiedzialni „Głosu Pruszkowa”

Aleksander Polkowski, urzędnik, członek „Odrodzenia”,
Henryk Roszkowski, urzędnik, członek „Odrodzenia”,
Jan Kałkusiński, pracownik drukarni „Znicz”,
Józef Wiśniewski, pracownik administracji „Głosu Pruszkowa”, zajmował się kolportażem,
Jan Karasiński — składacz, pracownik drukarni „Znicz”, w administracji „Głosu Pruszkowa” zajmował się inkasem prenumeraty.

H.K.

MATERIAŁY DO SŁOWNIKA LUDZI ZASŁUŻONYCH DLA PRUSZKOWA

Zgodnie z naszą zapowiedzią rozpoczynamy od niniejszego zeszytu „Przeglądu Pruszkowskiego” publikowanie materiałów do słownika biograficznego ludzi zasłużonych dla Pruszkowa. W związku z tym zwracamy się z gorącą prośbą do zakładów pracy, organizacji społecznych, urzędów i instytucji oraz do pojedynczych mieszkańców o nadsyłanie na nasz adres uwag, opinii o zamieszczonych sylwetkach. Jednocześnie prosimy o materiały do następnych osób, godnych utrwalenia w słowniku dla współczesnych i potomnych.